TRIBUNA LITERARY MAGAZINE AND ITS ROLE IN ROMANIAN CULTURE

Dumitru DRAICA
University of Oradea

Abstract ; One of the most important publications in Transylvania, from the late 19th century, was Tribuna, published in Sibiu and edited by Ioan Slavici. Like in other newspapers and magazines of the time, in the Tribuna pages was found a series of comments regarding the Romanian language, its unification and orthography, promoting and developing the literature among the masses. The contributors were one of the most remarkable Romanian writers who expressed themselves in order to promote a true literature, for valuing the folklore, for the unity of our literary language…

Keywords: Romanian orthography, etymology and latinism, literary unitary language, cultural unity, popular realism.

Spre sfârşitul secolului al XIX-lea, în paginile multor publicaţii, îşi face loc o nouă idee, privitoare la ortografia limbii române, care va câştiga tot mai mult teren: „ortografia nu este scop, ci numai mijloc, scopul este cultura şi răspândirea acesteia”[1], de aceea se pledează pentru ortografia stabilită, în 1880, de *Academia Română*, unicul organ competent. A.P.Alexi mai menţiona şi faptul că cele mai multe dintre şcolile transilvănene, cu excepţia gimnaziilor din Blaj şi Beiuş, adoptaseră ortografia „cu semne”, promovată de Academie în anul 1880.

În anul 1884, la14/26 aprilie, apărea, la Sibiu, unul dintre cele mai importante cotidiene ale românilor din Transilvania, de până la Unire, *Tribuna*, avându-l ca director, între anii 1884-1890, pe Ioan Slavici, şi care a avut un rol important în viaţa politică şi culturală a Transilvaniei, a luptat pentru problemele limbii şi pentru unirea politică a românilor prin cultură.

1.A.P.Alexi, *Încă ceva despre conferinţa de la Blaj şi despre ortografia scrierii româneşti*, în „Tribuna”, 2, nr. 125, 1890, pg. 499.

Preocuparea cunoscutului scriitor ardelean pentru studiul fenomenului lingvistic era cunoscută şi acest interes data încă de când era redactor la ziarul *Timpul*, în Bucureşti. *Tribuna* a combătut exagerările latiniste, desprinderea de etimologism, a promovat realismul popular, a valorificat şi publicat texte folclorice şi literatură inspirată din viaţa maselor de ţărani, a militat pentru unificarea limbii literare.

Tribuna a fost, în primul rând, un organ politic care s-a zbătut cu consecvenţă pentru drepturile limbii române în administraţie şi învăţământ, împotriva maghiarizării şi germanizării numelor de persoane sau a toponimelor româneşti, de altfel, publicaţia a adoptat, de la început, ortografia stabilită de Academia Română, în 1880, chiar dacă în primii ani de apariţie, discuţiile privitoare la ortografie au avut un scop mai mult didactic, ce viza necesitatea introducerii în şcolile româneşti a normelor academice elaborate în anul 1880. Popularizarea lucrărilor Academiei Române a reprezentat un imbold şi pentru numeroase alte cercetări lexicografice şi dialectale, întreprinse în diverse zone ale Transilvaniei şi pentru culegeri de literatură populară, realizate de către Vasile Vaida, Emiliu Bran…; astfel de recomandări pentru studiul graiurilor româneşti se făceau din diverse zone ale ţării, nu numai din Transilvania… (**2**)

În domeniul lexicologiei, merită amintită o amplă recenzie a lui Ioan Urban Jarnik, unul dintre primii colaboratori ai *Tribunei*, asupra dicţionarului elaborat de Lazăr Şăineanu, în

BDD-A21930 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:13 UTC)

care recunoştea valoarea dicţionarului şi îi reproşa autorului aversiunea faţă de provincialisme. **(3)**

Ioan Slavici, care a condus publicaţia în primul ei deceniu de existenţă, a fixat şi linia principală de conduită, care a constat într-o atenţie specială acordată culegerii şi valorificării folclorului literar românesc, recomandându-le multora să citească scriitori români valoroşi, la acea vreme, şi chiar, într-o mare măsură, literatură populară.

Considerăm că a doua preocupare de bază a *Tribunei* a fost cea din domeniul limbii, pentru realizarea unităţii culturale a tuturor românilor fiind nevoie ca aceeaşi limbă şi literatură să circule peste tot, să fie înţeleasă de toţi.

2. vezi Leontin Ghergariu, Vasile Vaida, în CL, XVII, 1972, nr. 1, pp. 135-140, şi E. Bran, *Graiul românesc din Sălaj de lângă Someş*, în „Tribuna", VI, 1889, nr. 121, pp. 481-482.

3. Ioan Urban Jarnik, *Dicţionarul lui Şăineanu,* în „Tribuna", XIV, 1897, nr. 20, p. 79, nr. 21, p. 83, nr. 22, p. 87, nr. 23, p. 91, nr. 24, p. 95, nr. 25, p. 99…

Etimologismul şi latinismul sistemului ortografic, de dincoace de munţi, împotriva cărora se rdicase Maiorescu, erau racile serioase în calea progresului literar.

Curentul literar inaugurat de *Tribuna* a fost numit *realism poporan* sau *popular,* având multe puncte comune de vedere cu *Junimea,* care formulase prin Titu Maiorescu „teoria formelor fără fond" şi a „romanului popular", şi care obliga la noi căutări şi experienţe artistice. De orientare projunimistă, în linie maioresciană, revista îşi propunea, printre altele, realizarea unităţii culturale a tuturor românilor, prin promovarea unei limbi literare corecte, unitare, cu o exprimare proprie în diverse domenii, considerându-se că cei care încercau să facă literatură în Transilvania nu cunoşteau destul de bine limba română sau nu scriau corect româneşte, abuzând de numeroase cuvinte maghiare şi germane.

Poziţia *Tribunei* a fost una dintre cele mai realiste, făcând deosebire între limba vorbită şi limba scrisă, literară, Slavici invoca drept model limba vie a poporului, exprimându-şi, în acelaşi timp, rezervele pentru folosirea abuzivă a neologismelor:

„Nu-i este nimănui iertat a se folosi de cuvinte *nouă* pentru exprimarea unor noţiuni *vechi* pentru care există cuvinte în limba română şi cu atât mai puţin poate să-i fie cuiva iertat a se abate de la regulile gramaticale stabilite de popor...".

În paginile *Tribunei*, numită „centru de lucrare literară", au fost publicate mai multe culegeri de folclor transilvănean, lucrări ale unor autori români cunoscuţi, traduceri şi contribuţii literare, chiar şi din partea cititorilor. Colaboratorii au fost nume dintre cele mai prestigioase: Ioan Slavici, George Coşbuc, Ion Popovici-Bănăţeanu, Virgil Oniţiu, Gheorghe Bogdan-Duică, Ion Pop-Reteganul, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Ioan Urban Jarnik..., care au trasat o direcţie unitară de acţiune în domeniul limbii, al atitudinii faţă de folclor şi al creaţiei propriu-zise.

Pe lângă obiectivele de ordin politic, ce aveau în vedere unirea culturală şi politică a tuturor românilor, idee exprimată de Slavici în celebra formulă: „Soarele pentru toţi românii la Bucureşti răsare", gazeta sibiană a nutrit speranţa realizării unei renaşteri literare şi culturale de amploare, Slavici însuşi, unul dintre scriitorii de seamă ai secolului al XIX-lea, a pledat pentru o cultură unitară a românilor, punând un accent deosebit pe tradiţiile şi obiceiurile naţionale ale poporului nostru.

Cititorii revistei *Tribuna* erau din toate păturile sociale, ea deschizând calea spre receptarea în Transilvania a marilor scriitori de dincolo de munţi, mai ales a junimiştilor, contribuind, în acest mod, la procesul de unificare culturală a tuturor românilor. Realismul său popular a fost o şcoală critică absolut necesară în pregătirea viitoarei generaţii de prozatori şi poeţi români realişti (Ion Agârbiceanu şi Liviu Rebreanu, Ştefan Octavian Iosif, Octavian Goga şi Aron Cotruş...), inaugurând o direcţie literară tradiţională.

BDD-A21930 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:13 UTC)

Este adevărat că, în secolul al XIX-lea, viaţa social-politică şi culturală fusese animată de ziare şi reviste care au avut un larg ecou în inimile românilor, precum *Foaie pentru minte, inimă şi literatură, Gazeta Transilvaniei, Familia, Telegraful român* etc., dar niciunul dintre aceste organe de presă nu a reuşit să impună o tradiţie, un stil şi o şcoală literară de proporţia şi importanţa celei de la *Tribuna.*

Profilul de ziar impunea *Tribunei* şi un caracter strict informativ, erau recomandate majoritatea lucrărilor cu privire la limba română, din acea perioadă, dar materialele lingvistice publicate aici tratau probleme dintre cele mai interesante cu privire la originea limbii şi a poporului român, unificarea şi corectitudinea limbii române literare, lexicografie şi dialectologie…

Redacţia *Tribunei* saluta, la începutul secolului al XX-lea, iniţiativa *ASTREI* pentru unificarea deplină a limbii literare, înţelegând prin aceasta nu o unificare forţată sau unilaterală, ci o unificare pe baza limbii noastre promovate şi consacrate de mari scriitori români.

Şi-a încetat apariţia la Sibiu, în 29 aprilie 1903, *Tribuna* fiind considerat, la sfârşitul secolului al XIX-lea, „cel mai important ziar românesc”.

În ianuarie 1904, ziarul *Tribuna Poporului*, din Arad, începe să apară sub denumirea *Tribuna,* până în februarie 1912, când apare ultimul număr aici, şi fuzionează cu ziarul *Românul.* La începutul secolului al XX-lea, în Transilvania, un rol important în lupta pentru o limbă naţională unitară şi pentru introducerea unor norme gramaticale corecte în scrierea limbii române l-a avut şi ziarul *Tribuna,* de la Arad, apărut încă din 1897, sub titlul *Tribuna poporului*, şi care a reprezentat cel mai de seamă eveniment publicistic al începutului secolului al XX-lea, alături de *Luceafărul,* constituind totodată un eveniment deosebit în viaţa cultural-literară a Transilvaniei.

În cel mai scurt timp, ziarul arădean a devenit o adevărată şcoală literară şi filologică a tinerilor scriitori români transilvăneni contemporani, dar şi din Principate (aici au publicat, printe alţii, I. Slavici, I. Agârbiceanu, O. Goga, G. Coşbuc, Şt. O. Iosif, Z. Bârsan, E. Isac, M. Sadovean, D. Anghel, G. Topârceanu, I. Minulescu…).

În ziarul *Tribuna,* din Arad, au fost publicate mai multe intervenţii pe teme filologice, ale unor specialişti în domeniu, rubrici speciale destinate cultivării limbii române, constituindu-se într-un îndreptar practic pentru limbă şi stil. Şi la începutul secolului al XX-lea a continuat bătălia pentru stabilirea normelor ortografice comune tuturor românilor, în vederea unificării limbii literare. Limba reprezenta şi acum un mijloc de afirmare şi promovare a culturii naţionale, ziarul din Arad militând pentru menţinerea limbii române în şcoală şi justiţie, nelipsind rubricile de cultivare a limbii literare, articolele despre originea limbii şi a poporului român sau cele despre probleme deosebite de gramatică, lexicografie, ortografie… Aici au scris unii dintre marii noştri istorici, N. Iorga, A. D. Xenopol, D. Onciul, Gr. Tocilescu, Al. Lapedatu…, care comentau, în articolele lor, vechimea şi continuitatea românilor pe aceste meleaguri, făcând trimitere la izvoare şi documente ale istoriei noastre; istoricul Xenopol a avut meritul de a aduce în dezbatere toponimele şi elementele ungureşti din limbă **(4),** tot el demonstrând şi prezenţa masivă a elementului romanic în stânga Dunării, până după retragerea romană **(5).**

Sextil Puşcariu vorbeşte despre romanitatea limbii române, afirmând, printre altele: „De fapt limba română nu e nici mai romanică, nici mai puţin romanică decât cea italiană, franceză, spaniolă, sardă sau oicare alta din limbile surori, ci numai romanică.”(**6)** Puşcariu mai susţine că lexicul este partea cea mai schimbătoare a unei limbi şi că procentul cuvintelor de origine străină este tot mai mic. Tot el vorbeşte despre unele fenomene lingvistice, precum economia în limbă, dubletele, contaminarea, circulaţia cuvintelor, fenomenul de adaptare şi selectare a neologismelor. **(7)** Alţi autori vorbesc despre felul cum s-a modificat limba română în urma contactelor ei cu limbile altor popoare, insistând în scrierile lor asupra duratei şi

BDD-A21930 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:13 UTC)

intensităţii acestor influenţe. Vasile Vârcol a studiat raporturile noastre cu maghiarii, concluzionând că această influenţă nu este una de structură, ea manifestându-se mai mult în domeniul material, în sfera lexicului comercial. (**8)**

4. *Tribuna*, VI, 1902, nr. 188, p. 3.

5. *Ibidem*, XI, 1907, nr. 75, p. 3.

6. S. Puşcariu, *Din carnetul unui filolog: Romanitatea limbii noastre*, în „Tribuna", XV, 1911, nr. 17, p. 1. şi *Influenţa mediului*, în „Tribuna", XV, 1911, nr. 53, p. 2.

7. S. Puşcariu, *Despre neologisme*, în „Tribuna", XV, 1911, nr. 38, p. 1

8. Vasile Vârcol, *Legăturile noastre sufleteşti cu poporul unguresc*, în „Tribuna", XI, 1907, nr. 30, p. 6.

În paginile *Tribunei* din Arad se mai afirmă dreptul poporului român din Transilvania de a-şi folosi şi cultiva limba proprie în şcoală şi în alte instituţii ale statului, ocupându-se de limba literară din şcolile de la sate, cerând un mai mare interes pentru predarea şi învăţarea ei corectă, este demonstrată teoria latinităţii noastre, colaboratorii ziarului protestau împotriva stricătorilor de limbă din diverse domenii, ridicându-se şi împotriva publicării afişelor culturale cu greşeli de limbă şi a manualelelor necorespunzătoare care se foloseau în şcolile de atunci.

Preocupările de istorie a limbii ocupă şi ele un loc important, în *Tribuna,* unele articole vorbesc despre limba cărţilor bisericeşti, altele tratează amănunţit limba unor importante monumente de limbă veche, redactorii ziarului se vor preocupa constant de progresele filologiei româneşti, vizavi de vocabularul limbii, ortografia ei şi, mai ales, de măsurile pe care presa transilvăneană trebuia să le aibă în vederea unificării limbii şi ortografiei, dezbateri iniţiate şi de adunarea ASTREI, de la Sibiu, din iulie 1902.

Mai multe ziare şi reviste transilvănene (*Familia, Libertatea, Drapelul*…) au avut în centrul atenţiei problemele limbii, de ortografie, lexic şi limbă literară. În acest context, Gh. Bogdan-Duică pledează pentru aportul tuturor dialectelor, al tuturor provinciilor ţării, la îmbogăţirea limbii române literare. (**9**)

Pentru a fi alături de cititori şi pentru a veni în sprijinul lor, în coloanele *Tribunei* şi-au găsit loc rubrici speciale, destinate informării şi cultivării lor; astfel, George Coşbuc, în rubrica „Vorba ăluia: Zicători explicate", pe care a susţinut-o din 1898 şi până în 1903, explica numeroase zicători şi proverbe româneşti, vorbind şi despre puterea de răspândire şi infiltrare a limbii noastre**. (10)**

Criticul transilvănean Ilarie Chendi, care a făcut parte din cea dintâi echipă de colaboratori ai ziarului, a contribuit la stimularea interesului pentru limba literară, a luat atitudine împotriva unor abuzuri şi imperfecţiuni de limbă din presa transilvăneană, împotriva celor care încărcau fraza cu expresii greoaie, străine limbii române. (**11)**

9. G. Bogdan-Duică, *Limba literară şi Asociaţiunea*, în „Tribuna", VI, 1902, nr. 168, pp. 2-3.

10. „Tribuna", VI, 1902, nr. 142, p. 5, nr. 155, p. 3 şi nr. 237, pp. 3-4, III, 1899, nr. 70, pp. 2-3 şi nr. 102, pp. 2-3, IV, 1900, nr. 90, pp. 2-3, VII, 1903, nr. 209, pp. 4-5…

11. vezi Mircea Popa, *Ilarie Chendi şi problemele limbii literare*, în „Cercetări de lingvistică", XIII, 1968, nr. 2, pp. 281-293.

Pe tot parcursul apariţiei ziarului *Tribuna*, care a avut un rol important în lupta pentru emanciparea socială şi naţională a românilor transilvăneni, limba a rămas o componentă esenţială a problemei naţionale.

La apariţia, în 1915, celei de-a treia serii a revistei, redactorul principal Gh. Popp scria: „Timp de treizeci de ani aproape, numele *Tribunei* a călăuzit viaţa politică a neamului

BDD-A21930 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:13 UTC)

românesc din Transilvania... Cuvântul *Tribuna* a ajuns mai mult decât o firmă, a fost o noţiune, un titlu... *Tribuna* a fost o cetate inexpugnabilă de idealism şi radicalism politic".

Cea mai cunoscută serie a *Tribunei* este cea inaugurată la 10 februarie 1957, în care au scris unii dintre cei mai cunoscuţi poeţi şi prozatori ai noştri: Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Augustin Buzura…; în 18 februarie 1968, ziarişti consacraţi au înfiinţat *Tribuna Sibiului*, care a atins între anii 1968-1989, cel mai mare tiraj din ţară, iar din anul 2002, reapare, la Cluj, actuala serie a *Tribunei*, care se revendică de la ziarul înfiinţat în 1884, la Sibiu, de Ioan Slavici, cunoscând mai multe serii de apariţii la Bucureşti, Arad, Cluj, Braşov…

Bibliografie

Al. Andriescu, *Limba presei româneşti în secolul al XIX-lea*, Iaşi, Editura Junimea, 1980.

A.P.Alexi, *Încă ceva despre conferinţa de la Blaj şi despre ortografia scrierii româneşti,* în „Tribuna", 2, nr. 125, 1890, pp. 499-503.

D. Draica, *Tribuna şi rolul ei literar*, în *Contribuţii la istoria ortografiei româneşti*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2010, pp. 147-149 .

M. Popa, *Probleme de limbă în Tribuna de la Arad (1897-1912*), în „Cercetări de Lingvistică", 17, nr. 1, 1972, pp. 153-162.

Elena Stan, *Preocupări de lingvistică în Tribuna sibiană (1884-1903),* în „Cercetări de Lingvistică", 19, nr. 1, 1974, pp. 117-123.

G. Vasiliu, *Preocupări de limbă în presa românească din Transilvania*, Cluj, Editura Napoca Star, 2001.

BDD-A21930 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:13 UTC)